

№ 2/2024

ANDIJON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

ADPI
Ilmiy xabarnomasi

MUNDARIJA

PEDAGOGIKA

Artikova M.B., Qodirov O.O. Refleksiv yondashuv yuzasidan xorijiy tadqiqotlar sharhi	4
Artikova M.B., Ismoilova N.I. Bo'lajak o'qituvchilarni intellektual kasbiy rivojlantirishda mantiqiy topshiriqlardan foydalanish texnologiyasini takomillashtirishning mohiyati va mazmuni	8
Yusupova Sh.J., Mamajonova N.I. Ona tilining rivojlanishida tasavvur metodikasining o'rni	11
Temirova M.A. Bo'riboy Ahmedov - serqirra ijod sohibi	16
Kaziyeva T.T. Ona tili o'qitish tizimida bilish va tushunish ko'nikmalarini matnlar orqali ifoda etilishi	21
Usmanova U.A. Boshlang'ich ta'lim magistratura talabalarining ilmiy tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	25
Xushnazarova M.N., Usmonova X.Q. Tarbiya fani o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirish ijtimoiy-pedagogik zaruriyati	30
Xaydarova M.X. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ta'lim, tarbiya faoliyatiga tayyorlash mazmuni	33
Маликова У.Б. Влияние культурного контекста на психологическое развитие детей	36
Adahamova M.M. Specific features of integrative and motivational of teaching physical education students	41
Qoraboyev J.B. Ingliz va o'zbek tillarida mubolag'alashgan frazeologik birliklarning tillararo korrespondensiyasi	44
Парпиева Н.С. Лексическое значение имён прилагательных	49
Махамматова М.Ж. Boshlang'ich ta'lim darslarining o'yin texnologiyalari asosida o'quvchilarda tanqidiy tafakkurni shakllantirish imkoniyatlari	54
Usmanova X.A. Sun'iy intellektning pedagogik ta'limga integratsiya qilish metodik ta'minotini takomillashtirish	58
Ismadiyorova N.I. Matn ustida ishlash va maktab bahosining xalqaro tadqiqot natijalariga ta'siri	61
Odiljonova K.A. O'quvchilarning leksik kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	64
Rasulov E.M. Pedagogik ta'limda kognitiv rivojlanishni kuchaytirish uchun sun'iy intellekt (si) vositalarini integratsiyalash	69
Nazarov O.D. Pedagogik oliy ta'limda talabalarning media falsafasi haqidagi bilimlarini rivojlantirish metodikasi	73
Habibova M.H. Methodology for developing students' independent learning based on innovative approaches (case study of visual arts and engineering graphics education)	77
Khayrullayeva Z.N. The role and significance of folk decorative art in developing students' pedagogical culture	85
Alimov J.A. Jismoniy madaniyat yo'nalishida kredit-model tizimi	90
Дулатов Р.Р. Физическая культура и спорт как социальные феномены общества	93
Axunov U. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni jismoniy tarbiyalashning ahamiyati	97
Alimov Sh.Sh. Sport estetikasining ayrim nazariy masalalari	101
Kuchkarbayeva F.X. Xor jamoalarini tashkil etishda asosiy maqsad va vazifalar	105
G'anijonova M., Sobirova D. Yangi avlod darsliklari: "O'qish savodxonligi" kitobidagi maqollarning bolalar hayotidagi o'rni va ahamiyati	109
Raxmatullaeva G.M. Ma'naviy-ma'rifiy faoliyatni bo'lajak o'qituvchilarda shakllantirishning ahamiyati	111
Abdullayeva A.A. Yoshlarda milliy tarbiya shakllanishining pedagogik qonuniyatlari	115
O'rinboyev M.I. Fizika o'qitishning asosiy yondashuvlari va metodlari: mavjud o'qitish metodlari va ularning ta'limiy samaradorligi	119
Alijonova M.R. Integrativ yondashuv asosida bo'lajak mutaxassis agronomlarda kasbiy kompetentligini rivojlantirish metodikasining ilmiy - nazariy asoslari	125
Kuchkarova A. GEOGEBRA dasturining matematikadagi dolzarb muammolarga bog'liqligi	129

darajada oshirishlari va barcha o'quvchilar uchun ijobiy ta'lim tajribasiga hissa qo'shishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Usmonova X. Q. Pedagogik fikr taraqqiyotida buyuk allomalarning ijodiy merosi //Oriental Art and Culture. – 2021. – T. 2. – №. 4. – С. 457-464.
2. Kadirjonovna, Usmanova Khafiza. "Great thinker abdulla avloni's views on pedagogical education." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 11.12 (2023): 484-489.
3. Qodirjonovna, Usmonova Xafiza. "Innovatsion ta'lim sharoitida talabalarning bilish faoliyatini rivojlantirish." Science Promotion 1.1 (2024): 218-222.
4. Usmonova, X. (2021). Pedagogik fikr taraqqiyotida buyuk allomalarning ijodiy merosi. Oriental Art and Culture, 2(4), 457-464.

UO'K: 372.3:371.126

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINI TA'LIM, TARBIYA FAOLIYATIGA TAYYORLASH MAZMUNI

<https://zenodo.org/records/12749514>

Xaydarova Mahliyo Xabibullayevna

Termiz davlat pedagogika instituti

Annotatsiya. Ushbu maqolada tarbiyaning obyektiv qonunlari, o'quv tarbiyaviy jarayonni tashkil etish va ijtimoiy hayotda insonlarning o'ziga xosligi va sifatlarini rivojlantirish, o'quvchilarda mavjud bo'lgan ilk tarbiya ko'rinishlarini yanada takomillashtirish o'qituvchilar, tarbiyachilar, murabbiylarning oldida turgan muhim vazifa ekanligi asoslangan. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'quv faoliyatiga tayyorlash zaruriyati haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, tarbiya, o'quv jarayoni, vazifa, o'quvchi, pedagog, o'qitish.

Аннотация. В данной статье рассматриваются объективные закономерности воспитания, обосновано, что воспитание – важная задача, стоящая перед педагогами, воспитателями, наставниками в организации воспитательного процесса и развитии самобытности и качеств людей в общественной жизни, дальнейшее совершенствование существующих у воспитанников форм раннего воспитания.

Ключевые слова: воспитание, учебный процесс, задача, ученик, педагог, обучение.

Abstract. This article is based on the objective laws of upbringing, the organization of the educational process, the development of personality and qualities of people in social life. It is the fact that further improvements of the first forms of upbringing are an important task faced by teachers, educators, coaches. It is also mentioned that the future primary school teachers need to prepare educational activities for primary school children.

Key words: upbringing, educational process, task, students, educator, teaching, attention.

O'zbekiston ta'lim tizimining barcha bosqichlarida, xususan, maktabgacha ta'lim, umumta'lim maktablarida, litsey, kollej va oliy o'quv yurtlarida tarbiya fani turli ko'rinishda o'qituvchi va murabbiylar tomonidan o'qitilib, ta'lim berib kelinmoqda. Prezidentimiz o'z nutqlarining birida ta'lim bo'g'inlarida tarbiya fanining ahamiyati o'rni va vazifalariga alohida to'xtalib o'tar ekan, jumladan, shunday ta'kidlagan edilar: "Bizni o'ylantiradigan yana bir muhim masala – bu yoshlarimizning odob-axloqi, yurish turishi, bir so'z bilan aytganda, dunyoqarashi bilan bog'liq. Bugun zamon shiddat bilan o'zgarayapti. Bu o'zgarishlarni hammadan ham ko'proq his etadigan kim – yoshlar. Mayli, yoshlar o'z davrining talablari bilan uyg'un bo'lsin. Lekin ayni paytda o'zligini ham unutmasin. Biz kimmiz, qanday ulug' zotlarning avlodimiz, degan da'vat ularni qalbida doimo aks sado berib, o'zligiga sodiq qolishga undab tursin. Bunga nimaning hisobidan erishamiz? Tarbiya, tarbiya, va faqat tarbiya hisobidan. Zero, allomalardan qolgan gap bor, "ta'limni tarbiyadan, tarbiyani esa ta'limdan ajratib

tasavvur etib bo'lmaydi". Mazkur gap naqadar haq ekanligini farzandlarimiz bilimli, tarbiyali, odobli bo'lib yetishganlarida, yurtga, elga nafi tegadigan yetuk insonlar bo'lib ulg'ayganlarida anglab yetamiz" [1].

Jahonda zamon talablariga mos metodik tayyorgarlikka ega bo'lgan pedagog kadrlarni tayyorlash, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tarbiya fanini o'qitishga tayyorgarligini takomillashtirish mexanizmlari ta'lim jarayoniga tatbiq etib borilmoqda. Jumladan, Janubiy Koreyada o'tkazilgan Xalqaro ta'lim forumida 2030-yilgacha qabul qilingan "Incheon declaration"da "davlat tomonidan moliyalashtiriladigan, teng sifatli boshlang'ich va o'rta ta'limni ta'minlash" fan va ta'lim yutuqlarini o'quv materiallari mazmuniga singdirib borish, ta'lim sifatini baholash jarayoni va vositalarini takomillashtirish, erishilgan natijalarni aniqlash imkonini beruvchi mexanizmlarni amaliyotga joriy etish ishlari olib borilmoqda [2]. Shuningdek, oliy ta'lim va umumta'lim muassasalarining didaktik imkoniyatlarini integratsiyalash bo'yicha yirik loyihalarni amaliyotga tatbiq etishga qaratilgan tizimli ishlar bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etilmoqda. Jahon ta'lim muassasalari va tadqiqot markazlarida yoshlar ta'lim-tarbiyasi, ularning munosib kasb-hunar egallashlari, ta'lim-tarbiya tizimini isloh qilish va kadrlar tayyorlashni zamon talabi darajasiga ko'tarish, umumta'lim maktablarining boshlang'ich sinflarida ta'limni zamonaviy talablar asosida tashkil etish hamda mazmunan yangilash bo'yicha ham bir qancha ishlar olib borilmoqda. Shu bilan birga uzluksiz ta'lim tizimini fan va ishlab chiqarish bilan integratsiyalashuvi, pedagogika yo'nalishidagi oliy ta'lim muassasalari faoliyatini yanada takomillashtirish, raqobatbardosh o'qituvchining pedagogik faoliyatida metodik tayyorgarlikni kuchaytirish bo'yicha olib borilayotgan islohotlarga alohida e'tibor qaratilmoqda [3].

Respublikamizda so'nggi yillarda uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish yo'lini davom ettirish, sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish, mehnat bozorining zamonaviy ehtiyojlariga muvofiq yuqori malakali kadrlarni tayyorlashning normativ-huquqiy asoslari yaratilmoqda. "Davlat va jamiyat oldida turgan muhim vazifalarni hal etishda mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga qodir, yurtparvar, tashabbuskor, zamonaviy bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirgan, insoniy fazilatlariga ega yoshlarni professional kasb egasi sifatida tayyorlash, bu borada yangicha yondashuvlarni talab etadigan ta'lim-tarbiya usullaridan foydalanishda tarbiyaviy ishlar ta'sirchanligini oshirishga bog'liq". Umumta'lim muassasalarida o'quvchilarining yoshiga xos psixo-fiziologik jihatlarini hisobga olgan holda ularda umuminsoniy qadriyatlar va barkamol ma'naviyatni, sog'lom tarbiyaviy muhitni chuqur singdirish, o'quvchilarni vatanparvarlik, insonparvarlik ruhida tarbiyalash, ma'naviy va tarbiyaviy ishlarni yangicha ko'rinishda tashkil etish ustuvor vazifalar etib belgilandi. Bu esa oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tarbiya fanini o'qitishga metodik tayyorgarligini takomillashtirish va rivojlantirib borish imkoniyatlarini kengaytiradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil Yoshlar kuni munosabati bilan so'zlagan nutqida yoshlarni qo'llab-quvvatlash dolzarb ekanligiga alohida to'xtalib: "Umuman olganda, har qanday jamiyat taraqqiyotida ushbu jamiyatning kelajagi bog'liq bo'lgan yosh avlodning sog'lom va barkamol rivojlanishi hal qiluvchi rolni o'ynaydi. Shuning uchun islohotlarimizni kengaytirish va samaradorligini yanada oshirish masalalarida biz zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan g'ayratli, tashabbuskor, har tomonlama rivojlangan yoshlarimizni o'zimizga tayanch deb bilamiz", - degan edi. Shuningdek, mamlakatimizda yangi Uyg'onish davrining poydevorini shakllantirish uchun yangi Xorazmiy,

Beruniy, Ibn Sino, Ulug'bek, Navoiy va Boburlarni tarbiyalash uchun muhit va sharoit yaratish zarurligini ta'kidlagan edi.

“Bugungi davrdagi eng ustuvor vazifalardan biri bu katta maqsadlarni belgilash va ularga yetishish yo'lida bilimli, salohiyatli yoshlarni tarbiyalashdir. Agar ushbu vazifalarni amalga oshira olsak, yoshlar xalqimizning azaliy orzularini ro'yobga chiqaradigan haqiqiy kuchga aylanadi” [4]. Yoshlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, ulardagi tashabbuskorlik, kreativ fikrlashni rivojlantirish maqsadga eltuvchi asosiy vositadir. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Yoshlar forumida yigit-qizlarning dadilligi, bilimga bo'lgan ishtiyoqlari, jasur va qat'iyatligini ko'rib, bunday bilimli yoshlar bilan birgalikda yangi O'zbekistonni barpo etishga yana bir bor ishonch hosil qilganligini ta'kidlagan edi.

Respublikamizda ta'lim-tarbiya tizimini isloh qilish borasida amalga oshirilayotgan ishlar xuddi mana shu maqsadga yo'naltirilgan. Zero, ushbu masala g'oyaviy nuqtai nazardan O'zbekiston Respublikasi “Ta'lim to'g'risida”gi Qonun prinsiplariga to'la muvofiq keladi.

Ta'lim-tarbiyaga oid milliy merosimizni o'rganishning dolzarbligi nazariy jihatdan asoslidir. Xususan, uzluksiz ta'limning milliy modeli tamoyillari mohiyatan ta'limning milliy-ma'rifiy, milliy tarix, xalq an'analari, milliy merosimiz bilan uyg'unlikda olib borilishini anglatadi. Umuman ta'lim-tarbiyaning milliy modeliga ko'ra, ta'lim tizimini yangilash – tabiiy ravishda milliy merosimizni o'rganish va uni pedagogik tafakkur iste'moliga olib kirish zaruriyatini vujudga keltirmoqda.

“Ta'lim jarayoni dunyo bo'yicha turli mamlakatlarning yaqinlashuvi, tom ma'noda global, insoniyat sivilizatsiyasi taqdiri uchun hal etuvchi ahamiyatga ega bo'lgan ko'plab omillar bilan belgilanadi” [5]. Bu omillar orasida yuzaga kelgan umumiy va milliy o'ziga xosliklar alohida ahamiyatga ega. Ta'lim - tarbiyaning muhim sohalaridan biridir. Bundan ko'rinib turibdiki, tarbiya inson rivoji va shakllanishi uchun zarur bo'lgan barcha omillarning asosidir”.

Ta'limning noyob imkoniyatlari hozir nafaqat inson aqlini yangi tezkor imkoniyatlar bilan qurollantirish, balki uning ongini qayta qurish bilan bog'liq. Insoniyat sivilizatsiyasi rivojining yangi bosqichi insonning shakllanish jarayoni, shaxsiy fazilatlar, hayotiy maqsadlar va qadriyatlar haqidagi tasavvurlarini o'zgartiradi. O'sib kelayotgan yosh avlod uchun ta'lim tizimi sifat jihatdan yangicha talablar qo'yadi.

Navqiron avlod davr ruhida ma'naviy kamol topib, buyuk ajdodlarimiz barhayot mevasidan oziqlanib, zamonaviy bilimlarni egallab, ularni ongi, shuuriga singdirib borilmas ekan, bizning o'z oldimizga qo'ygan ulug'vor maqsadlarimizga erishishimiz, nurli istiqbolimizni bunyod etishimiz ham qiyin [6]. Mana shu bois ham yoshlar tarbiyasi, ularni barkamol insonlar etib shakllantirish, voyaga yetkazish masalasi har doim davlatimiz oldidagi birinchi darajali vazifalardan biridir. Ajdodlarimizning yaratuvchanligi shaxs manfaatlariga qaratilgan bo'lsa, ayni vaqtda mustaqil davlatimizda amalga oshirilayotgan barcha yangiliklar ham inson kelajagi uchun xizmat qilishi ko'zda tutilgan. “Zamonaviy ta'lim-tarbiya tizimi va milliy meros asosidagi g'oyaviy uyg'unlik ta'lim-tarbiya jarayonida milliy merosning ma'naviy-ma'rifiy zaminlariga tayanish zarurligini ham anglatadi” [7]. Shu jihatdan olib qaraganda o'tmish allomalari, mutafakkirlarining ma'naviy meroslarini yosh avlodning tarbiyasidagi ahamiyati bugungi kunda ham g'oyat beqiyosdir.

Sharqona ta'lim-tarbiyaga oid pedagogik qarashlarni rivojlanish tarixi o'rganilganda ta'limda turli usullarning amaliyotda qo'llanilganini ko'rish mumkin. Sharqda azaldan yosh bolalarni tug'ilganidan boshlab voyaga yetgunigacha ma'lum tartibda tarbiyalab borilgan.

“Bolalarni yakka tartibda o‘qitishdan ko‘ra jamoa tartibida o‘qitilishi afzal deb hisoblangan. Bu uslubning ustunligi shundaki talabalar o‘qish va tarbiya davomida ilmga chanqoqlik sezadi”. Ular birga ta‘lim olganlarida doimo bir-birlari bilan muloqotga kirishadilar hamda bu ularning tarbiyasi va nutqlarini rivojlantiradi. Ushbu holatdan shu narsa aniq bo‘ladiki, tarbiya ijtimoiy hodisa bo‘libgina qolmay, jamiyat a‘zolarining o‘zaro aloqalarini rivojlantiruvchi, tartibga soluvchi muhim asos ham hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. “Azmu shijoatli yoshlarimiz bilan birgalikda yangi O‘zbekistonni albatta bunyod etamiz” // Yoshlar kuni munosabati bilan so‘zlagan nutqi. 2021-yil 1-iyul. <https://president.uz/uz/lists/view/4463>
2. Incheon declaration // Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all (World Education Forum, 19 – 22 may 2015, Incheon, Republic of Korea)
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” PF-5847-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/4545884>
4. Xaydarova Mahliyo Xhabibullaevna. (2024). Development and growth of education. *International Conference on Multidisciplinary Science*, 2(3), 83–88.
5. Haydarova, M. (2019). Model and psychological and pedagogical conditions conducive to the formation of managerial competence of future primary school teachers. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol*, 7(11), 90-93.
6. Xabibullayevna, X. M. (2022, June). The need to teach the subject of education in primary school. In *Conference Zone* (pp. 97-98).
7. Xabibullayevna, X. M. (2022, June). Theoretical bases of preparation of future primary school teachers for teaching the subject of education. In *Conference Zone* (pp. 95-96).

УДК: 159.922.72

ВЛИЯНИЕ КУЛЬТУРНОГО КОНТЕКСТА НА ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ДЕТЕЙ

<https://zenodo.org/records/12192162>

Маликова Умида Батировна

Андижанский государственный педагогический институт

Annotatsiya. Ushbu maqola folklorning bolalarning psixologik rivojlanishiga ta‘sirini ko‘rib chiqadi. Folklor ertaklari, afsonalar va afsonalar bolalarning psixologik rivojlanishining turli jihatlariga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadigan madaniy meros turidir. Asarda ushbu ta‘sirning asosiy jihatlari, jumladan, qiymat yo‘nalishlarini shakllantirish, hissiy sohani rivojlantirish, tasavvur va ijodiy fikrlashni rag‘batlantirish, madaniy merosni o‘zlashtirish va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish muhokama qilinadi. Folklorning bolalar rivojlanishiga ta‘sirini tahlil qilish shaxsni shakllantirish, ijtimoiylashtirish va bolalarni o‘qitish jarayonlarini tushunish uchun muhimdir. Ushbu mavzuni o‘rganish natijalari ta‘lim va tarbiyaning yanada samarali usullarini yaratishga, shuningdek, turli xil ta‘lim ehtiyojlariga ega bolalar bilan terapevtik ishlarning bir qismi sifatida folklordan foydalanishga yordam beradi.

Kalit so‘zlar: madaniyat, kontekst, psixologik rivojlanish, folklor, ertak, afsona, afsona.

Аннотация. Данная статья рассматривает влияние фольклора на психологическое развитие детей. Фольклорные сказки, мифы и легенды представляют собой вид культурного наследия, который оказывает значительное воздействие на различные аспекты психологического развития детей. В работе обсуждаются ключевые аспекты этого воздействия, включая формирование ценностных ориентаций, развитие эмоциональной сферы, стимуляцию воображения и творческого мышления, а также усвоение культурного наследия и развитие социальных навыков. Анализ влияния фольклора на развитие детей имеет важное значение для понимания процессов формирования личности, социализации и обучения детей. Результаты исследования данной темы могут способствовать созданию более эффективных

